

ANAYASA HUKUKU ARAŞTIRMALARI DERNEĞİ
(ANAYASA-DER) 10. YIL GENEL KURULU (30 Ekim 2021)
(THE ASSOCIATION OF RESEARCHS ON CONSTITUTIONAL LAW (ARCL)
10TH YEAR GENERAL ASSEMBLY)

1 Nisan 2011’de kurulan ANAYASA-DER¹, yalnızca tüzüğünde belirlenen; "**Anayasa Hukuku öğreti ve uygulamalarını izlemek, Anayasa Hukukunun ulusal ve uluslararası alanlardaki gelişimini incelemek, anayasal gelişmelere yönelik olarak Türkiye’nin bilimsel bilgi birikimine ve Anayasa Hukuku bilimine ve uygulamasına katkılarda bulunmak**" şeklindeki amacı doğrultusunda çalışma konuları ile yetinmemiş, aynı zamanda Türkiye Cumhuriyeti’nin geçirdiği dalgalı ve çatışmacı Anayasa sürecinde tarihsel bir işlev görmüştür. ANAYASA-DER, yayınlar ve bilimsel etkinlikleri başta olmak üzere, anayasal bilginin geliştirilmesine katkı, çeşitli toplantı, proje ve yayınlar yoluyla yerine getirdi. Bu çerçevede, Türkiye’de ANAYASA-DER gibi bir başka sivil toplum örgütü yoktur ki, 2010’lu yılların anayasal ve siyasal gelişmeleri ile bu denli iç içe olsun.

Geleceğe yönelik olarak da, 2020’li yıllarda yeniden ivme kazanan anayasa hareketlerinde ANAYASA-DER, kuruluş amacı doğrultusunda, geçen on yılın deneyimiyle işlevini daha kararlı bir biçimde yerine getirmeye çaba gösterecektir.

ANAYASA-DER, 12 Eylül 2010 Anayasa halkoylamasının üzerinden yaklaşık 6 ay geçtikten sonra kuruldu². Her ne kadar, bu on yıllık zaman diliminde Anayasa değişikliği yalnızca 2017’de yapılmış olsa da, Türkiye’nin anayasa gündemi çok yoğun oldu. ANAYASA-DER ve Anayasa Hukuku Dergisi, bu süreçte, toplumun, siyasetçilerin ve bilim

---

¹ Haziran 2001 girişiminin, daha çok bürokratik nedenlerle sonuçsuz kalması, Türkiye’de anayasacıların örgütlenmesini on yıl geciktirmiş oldu. Haliyle, 20. Yüzyılda örgütlenmiş olan Avrupalı meslektaşlarımıza göre hayli gecikmeli bir dernekleşme gerçekleşti.

² ANAYASA-DER kuruluş sırasında siyasal eğilim farkı gözetilmeksizin bütün anayasacıları kucaklayıcı bir çağrı yapıldı.

dünaysının “**anayasal bilgilenme hakkı**”na katkı yolundaki etkinliklerini kesintisiz olarak sürdürdü.

Biri olağanüstü olmak üzere yedi Genel Kurul yapmış olan ANAYASADER’in gerçekleştirdiği başlıca etkinlikler, beş başlıkta toplanabilir:

- Bilimsel etkinlikler,
- Dergi yayını,
- Rapor ve kitaplar,
- Anayasal kamuoyuna katkı etkinlikleri,
- Büyük projeler.

I.- BİLİMSEL ETKİNLİKLER VE YAYINLAR

ANAYASA-DER’in 10 yıllık etkinliklerinin sadece en önemlileri genel olarak belirtilecek.

1) Bilimsel etkinlikler:

Uluslararası ve ulusal nitelikte onlarca bilimsel etkinlik gerçekleştirmiş olan ANAYASA-DER’in uluslararası nitelik taşıyan belli başlı etkinliklere değinilmekle yetinilecek.

Anayasa Hukuku Uluslararası Derneği (IACL) üyesi olan ANAYASA-DER tarafından birçok ulusal ve uluslararası bilimsel toplantılar düzenledi. Bu toplantı metinlerini, tümüyle veya kısmen Anayasa Hukuku Dergisi’nde yayımlandı. Büyük uluslararası etkinlikler, IACL’den Avrupa Konseyine kadar geniş bir yelpazeyi kapsamına alan örgüt ve kurumlarla işbirliği çerçevesinde gerçekleştirildi. Başlıca etkinlikler, şu şekilde sıralanabilir:

2011: IACL: “Anayasa’nın yenilenmesi (Anayasal düzenin devamlılığı sürecinde kurucu iktidar sorunsalı)” konulu yuvarlak masa toplantısı³.

2012: “Akdeniz havzasında anayasal süreçler” konulu toplantı⁴.

2013: Çevre Hakkı üzerine uluslararası toplantı⁵.

³ Toplantı metinleri, Anayasa Hukuku Dergisi-1’de yayımlanmış bulunuyor.

⁴ Toplantı metinleri, Anayasa Hukuku Dergisi-2’de yayımlandı.

⁵ 23 Eylül 2013’te Marmara Üniversitesi Haydarpaşa yerleşkesinde yapılan toplantı, Limoges Üniversitesi ve Marmara Üniversitesi işbirliği çerçevesinde gerçekleştirildi.

2014: Avrupa Sözleşmesi ve Türkiye, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nin Türkiye tarafından onaylanmasının 60. yılı vesilesiyle İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi ile işbirliği çerçevesinde yapılan bilimsel toplantı (16 Mayıs 2014).

2016: 23-24 Mayıs 2016 tarihli BM Dünya İnsancıl Zirvesi Vesilesiyle Çevre Hukukçularının Uluslararası Buluşması, Karşılaştırmalı Çevre Hukuku Uluslararası Araştırma Merkezi (CIDCE/Fransa) ile yapılan bilimsel toplantı⁶.

2021: 20 Ocak günü 100. yıl çevrimiçi toplantısı.

Ulusal nitelikte onlarca toplantı ve farklı etkinlikler, 15 Temmuz 2016 başarısız darbe girişiminde olduğu gibi 20 Temmuz'da ilan edilen olağanüstü hal ortam ve koşullarında da sürmüştür.

2) Anayasa Hukuku Dergisi: toplam 20 sayı

Uluslararası hakemli Anayasa Hukuku Dergisi, 7. sayısından itibaren, “*TÜBİTAK ULAKBİM TR Dizin Hukuk Veri Tabanında Dizinlenmektedir*”. 17. sayısından itibaren İngilizce ve Fransızca ekstreleri ayrıca hazırlanarak Türkçe bilmeyen meslektaşların da Dergi içeriği hakkında bilgilenmesi amaçlanmaktadır⁷. Bu ekstreler, öncelikle Dergi danışma ve hakem kurulu üyelerine gönderilmektedir. Anayasa Hukuku Dergisi, Türkiye’de ilk olup, ANAYASA-DER süreli yayını olarak, Derneğin de kurumsal kimliği ile özdeşleşmiş bulunmaktadır⁸. İngilizce ve Fransızca ile takviyeli 20 sayı, Anayasa Hukuku Dergisi’nin amatör dergi dönemi ni çoktan geride bıraktığının açık bir göstergesidir⁹.

⁶ Toplantı metinleri kısmen Anayasa Hukuku Dergisi-6’da yayımlandı.

⁷ İlk 17 sayı üzerine kapsamlı bir değerlendirme çalışması için bkz. Veysel Dinler, Uluslararası Bir Corpus Constitutional Hedefi: Anayasa Hukuku Dergisi’nin Sekiz Yılı (An International Corpus Constitutional Goal: Eight Years of Journal of Constitutional Law (Jconstl), Anayasa Hukuku Dergisi-18, s.701 vd.

⁸ Öte yandan, OHAL KHK yaptırımını mağduru olan meslektaşların yazılarını hakemli dergilerde yayınlanmaz iken, hakemli dergi olarak Anayasa Hukuku Dergisi yayım hayatını kesintisiz olarak sürdürebilmiştir. Karşılaşılan fiili engellemeleri aşmak ve yayım hayatını kesintisiz sürdürebilmek için Anayasa Hukuku Dergisi’ni yayım hakkı ve mülkiyeti 2017’de ANAYASA-DER tüzelkişiliğine geçirildi.

⁹ Yazı kurulu üyeleri Profesör Christina Murray ve Eric Sales, İngilizce ve Fransızca yazıların son okumalarını yaparak Dergi’nin bilimsel niteliğine kayda değer katkı yapmaktadırlar. Derginin kesintisiz yayımlanabilmesi genç öğretim üyelerimiz Tolga Şirin, Erkan Duymaz, Evra Çetin ve İlker Gökhan Şen’in canla başla çalışmaları sayesinde gerçekleşti. “Nimet ve külfet paylaşımı” konusunda eşitlik olmasa da hakka-

3) Rapor ve kitaplar

ANAYASA-DER, 2011-2021 yılları arasında kendi başına ve başka örgütlerle işbirliği çerçevesinde, bazılarını kitaplaştırdığı birçok rapor hazırlamıştır.

-**Anayasa raporu çalışması:** TBMM Anayasa Uzlaşma Komisyonuna sunulan rapor, ‘*Anayasa Hukuku Araştırmaları Derneği Anayasa Raporu Çalışması*’ başlığı ile kitap olarak yayımlandı (Legal/Anayasa-Der, Mart 2012).

-**Amicus Curiae Raporu:** ANAYASA-DER, Türk Ceza Hukuku Derneği ile işbirliği çerçevesinde “İç Güvenlik Paketi” olarak anılan 6638 sayılı Kanun hakkında, “amicus curiae” raporu hazırlanarak 25 Mayıs 2015’te, Anayasa Mahkemesi Başkanına sunuldu. Rapor, Suç ve Ceza Dergisi’nde özel sayı olarak kitap şeklinde yayımlandı (Haziran 2015).

-**Yasama-yürütme-yargı:** 2015-16’da 100 maddelik kurumsal anayasa düzenlemelerine ilişkin Anayasa metni hazırlandı.

-**Türkiye’nin Anayasa Gündemi:** Bu ortak yapıt, ANAYASA-DER yayını olarak ilk kez Haziran 2016’da yayımlandı; 2018’de güncellenmiş 4. bası yapıldı (İletişim yay.). Telif ücreti, ANAYASA-DER’e ödenmektedir.

- **Teknik Rapor:** 16 Nisan’a Halkoyuna Sunulacak Olan Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” Üzerine Teknik-Bilimsel Rapor, Mart 2017’de kitap olarak yayımlandı (ANAYASA-DER/Önce Demokrasi).

-**Anayasa ilkeler raporu:** Ocak-Mayıs 2018’de dört siyasal parti tarafından hazırlanan parlamenter rejime yönelik ortak ilkeler raporuna katkıda bulunmuştur¹⁰.

-**Adil yargılanma hakkı yasa önerileri:** TBMM’de temsil edilen beş siyasal parti ve 20 sivil toplum örgütünün hazırladığı 14 ayrı adil yargılanma hakkı yasa önerisine ev sahipliği yapmış; Haziran 2021’de TBMM Başkanlığına sunulan söz konusu öneriler, **demokratik meşruluk** bakımından **katılımcı yasama** etkinliği örneğini oluşturmaktadır.

---

niyet ilkesi gereği, yayın kurulunu genişletme gereğine de bu vesile ile işaret etmek uygun düşer.

¹⁰ Yayımlanmamış 25 sayfalık “Anayasa Uzlaşma Metni”.

-İstanbul Sözleşmesi Raporu: İstanbul Sözleşmesi'nin feshine ilişkin Cumhurbaşkanlığı kararı, 20 Mart 2021 günlü Resmi Gazete'de yayımlanması üzerine, bunun anayasallığı sorununa ilişkin olarak ANAYASA-DER tarafından hazırlanan Rapor, İngilizce'ye de çevrilererek Avrupa Konseyine ve Venedik Komisyonuna gönderildi. Türkçe ve İngilizce versiyonları, Anayasa Hukuku Dergisi-19'da ve Dernek sitesinde yayımlandı.

4) Dernek içi ve diğer STÖ'lerle birlikte gerçekleştirilen çok sayıda çalışma

Özellikle, ANAYASA-DER, Hasanpaşa Eğitim Mahallesinde kiradığı daire ile Eylül 2017'den itibaren bilimsel etkinliklerini Dernek merkezinde gerçekleştirmeye başlamıştır. Dernek kütüphanesi, kitapları kayıt ve kartoteks sistemi ile daha işlevsel hale getirilmesi gereğine işaret edilmelidir.

5) Anayasal kamuoyuna katkı ve Önce Demokrasi girişimi: “halk anayasa tartışıyor”

ANAYASA-DER, önemli anayasal sorunlar hakkında toplumu bilgilendirmek ve doğru bilgi temelinde anayasal kamuoyunun oluşmasına katkı amacıyla bilgi notları hazırladı; TÜSES, SODEV, ÜNİVDER ve Sosyal Haklar Derneği ile işbirliği çerçevesinde oluşturduğu “Önce Demokrasi” girişimi paydaşı olarak, 2016-2017'de ülke genelinde anayasa tartışmalarını eylemli olarak yürüttü.

2017 Anayasa Değişikliği esansında ve özellikle 16 Nisan halkoylaması öncesinde seçmenlerin anayasal bilgilendirme hakkına, Önce Demokrasi girişimi yoluyla çok yönlü olarak katkıda bulunmuştur.

6) 2021: Üç büyük projenin sonuçlandırılması

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (İHEB) şerhi ortak kitap çalışması devam etmektedir. TBMM'nin 100. Yıl Armağanı ve uluslararası bilimsel çalışma ürünü olan *100. Yıl Armağanı* olarak 1921 Anayasası ortak kitap çalışmaları tamamlanmak üzeredir. Her üç kitap, ANAYASA-DER yayımları olarak önümüzdeki aylarda anayasa kamuoyunun yararlanmasına sunulmuş olacaktır.

II.- ANAYASA-DER ÜYE PROFİLİ

Üyelikte nitelik ölçütünü öne çıkaran ANAYASA-DER üyelerinin çoğunluğu kadın üyelerden oluşmaktadır. Sayısı 80'i aşan üyeler, 4'ü

yurt dışında olmak üzere 40'ı aşkın üniversitede, Barolarda ve TBMM'de görev yapmaktadır.

Gençler ve kadınlar, Dernek etkinliklerinin itici gücünü oluşturmakta ve yeni projeleri geliştirilmesini kolaylaştırmaktadır. Bu özelliğin, Türkiye'de hep hissettiğimiz kolektif çalışma ve sorumlulukları paylaşma anlayışının gelişmesine katkıda bulunması temenni edilir.

ANAYASA-DER, varlık nedeni ve doğası gereği toplu çalışmaların gerekli kıldığı sorumluluk ilkesine olduğu kadar bilimsel etik ilkelere de önem vermektedir. Kolektif çalışma gerekleri ile bilimsel yöntem birlikteliği, kişisel ilişkilerden çok dayanışmacı bir anlayış ve yaklaşımı öne çıkarmaktadır¹¹.

Kuşkusuz bu konularda kat edilecek yol pek uzundur; ancak ANAYASA-DER, ortak çalışma sorumluluğu ve kültürü oluşturma konusunda pek kararlıdır.

III.- ANAYASA-DER'İN 10. YILI, TEŞKİLAT-I ESASİYE KANUNU 100. YILI İLE ÇAKIŞMASI NEDENİYLE ÖZEL BİR ÖNEM KAZANDI

1921 Anayasası, anayasacılık tarihimizdeki özgün özellikleri bakımından önemi büyük olan bir kurucu belgedir.

-**İlk** özelliği, ulusal egemenliğin ve ulus-Devletin doğuşundan kaynaklanmaktadır. Aslında 1921 Anayasası, adı konulmamış Cumhuriyet ilanıdır.

-**İkinci** özelliği, *1921 Anayasası'nı hazırlayan Büyük Millet Meclisi, ilk ve son asli kurucu iktidar olmasından kaynaklanmaktadır.*

-**Üçüncü** özelliği ve özgünlüğü, meclis hükümeti öngörmüş olmasından kaynaklanmaktadır.

-**Dördüncü** olarak, yerel özerkliğe ve demokrasiye verdiği önem kayda değer.

Bu nedenlerle, Türkiye'nin anayasal ve siyasal tarihinde her zaman güncel bir önemi bulunan 1921 Anayasası, 100. yılında çok daha önemli hale gelmiş bulunmaktadır. Türkiye'de ilk kez kurulmuş olan bir Anayasa Hukuku Derneği için 1921 Anayasasının 100. yılı haydi haydi çok daha önem taşımaktadır.

¹¹ Bu vesile ile, son on yılın derin siyasal ve hukuki bunalımında, ANAYASA-DER'in üye sayısı % 10'un hayli altında kalmış olduğunu belirtmek uygun düşer.

Türk Anayasa Hukuku bakımından, 2011 ve 2021 farkı ne? 2011’de daha demokratik bir Anayasa umudu ile yola çıkmışken 2021’de “mevcut kazanımlar”ın da kaybedilmiş olması acı gerçeği karşısında bulunuyoruz.

Şu halde Türkiye’de insan haklarına dayanan demokratik hukuk devleti savunucularına olduğu gibi ANAYASA-DER’e çok önemli görevler ve sorumluluklar düşmektedir.

Şunu belirtmek, iddialı bir söylem olmaz: 2020’li yıllar Türkiye’si anayasal ve siyasal gelişmeler haritası, 21. yüzyıl Türkiye’si yol haritası için belirleyici birçok somut ögeyi ortaya çıkaracaktır.

IV.- GELECEK 10 YIL VE GELECEK 100 YÜZYIL

Türkiye Cumhuriyeti’nin anayasal ve siyasal tarihi, -Osmanlı Devleti deneyimini yadsımaksızın- yüzyıl önce yazılmaya başlandı. Kırılmalar ve süreklilikler eşliğinde 2017 Anayasa değişikliğine kadar kayda değer bir evrim geçirdi. Türkiye’deki 20. yüzyıl anayasal gelişmeleri, genel olarak dünya anayasacılık hareketlerine koşut bir gelişim seyri izledi. 2017 Değişiklikleri ise, anayasa tarihimizde köklü bir kopuşu beraberinde getirdi. Sırasıyla şu sorulara kısa yanıtlar aramak uygun düşer: Nasıl bir bilanço karşısında bulunuyoruz? Bugünkü durum nasıl nitelenebilir? Gelecek üzerine neler öngörülebilir?

1) Nasıl bir anayasal bilanço?

2011 sonrası yaşananlar, yalnızca Türkiye açısından değil, anayasacılık tarihi bakımından da –olumlu olmasa da- ilkler dizisini ortaya çıkardı. Türkiye Cumhuriyeti anayasal-siyasal belleği(özgeçmiş) üzerine yapılan tahribat, en belirgin olanıdır. Bunlar, başlıklar olarak şöyle sıralanabilir:

-Anayasasızlaştırma: Cumhurbaşkanı’nın Ağustos 2014’te genel oyla seçilmesinin ardından giderek görünür hale gelen anayasasızlaştırma süreci¹², Anayasanın üstünlük ve bağlayıcılık özelliğini zedelemiştir.

-Darbe girişimi: 15 Temmuz 2016 başarısız darbe girişimi, siyasal ve toplumsal yaşamda olduğu kadar Anayasal düzenin sürdürülebilirliği konusunda derin kırılmalar yaratmıştır.

¹² Anayasasızlaştırma için bkz. Anayasa Hukuku Dergisi-9, “Sunuş”, s. 9-10.

-OHAL Anayasası: Olağanüstü ortam ve koşullarda 6771 sayılı Kanun ile gerçekleştirilen 2017 Anayasa değişikliği, hükümeti ve parlamenter rejimi ilga etmiş olmakla birlikte, öngördüğü yönetim tarzı, demokratik hukuk devletinin asgari gereklerini yansıtmamaktadır.

-PBYDBY uygulaması: Devlet başkanlığı ile birlikte yürütme yetkisini tek başına üstlenen Cumhurbaşkanı'nın, bir de parti başkanlığı görevini üstlenmesi, yönetim tarzını adlandırmaya ilişkin belirsizlikleri de sürekli kılmıştır. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nden Parti Başkanlığı Yoluyla Devlet Başkanlığı ve Yürütme (PBYDBY)'ye uzanan çoklu adlandırmalara karşın, anayasal kurgunun sürdürülemez oluşu, üç yıllık uygulamasında sürekli teyit edilmiştir.

Anayasa hukuku ve siyaset bilimi bakımından bu denli radikal değişiklikler karşısında, ANAYASA-DER, TBMM Anayasa Uzlaşma Komisyonuna sunduğu katkıdan İstanbul Sözleşmesi'nin feshinin Anayasa'ya aykırı olduğuna dair raporuna kadar hep Anayasanın klasik tanımını ereğinde etkinliklerde ve eylemlerde bulundu. Söz konusu klasik tanım, Türkiye Cumhuriyeti açısından "İnsan haklarına dayanan demokratik ve laik sosyal bir hukuk devleti"dir.

2) Güncel durum nasıl okunmalı?

On yıl önce, demokrasi açığını kapatmaya yönelik demokratik hukuk devleti umudu, anayasacıların etkinliklerinin de itici gücünü oluşturmaktaydı. Bugün ise, geleceğe yönelik olarak demokratik hukuk devletini kurma mücadelesinde anayasacılara, belki de, dünyanın hiçbir ülkesinde ve tarihin hiçbir döneminde olmadığından daha çok görev düşüyor. ANAYASA-DER ise, böyle bir tarihsel misyonun merkezinde yer alıyor.

Bu nedenle, 2017 Anayasa değişikliklerinin öngördüğü "**tek kişi yönetimi**"ne karşı "**demokratik anayasa arayışları**", değişikliği izleyen aylarda başlamıştı. Bunların öncülüğünü CHP, HDP, İYİ Parti ve Saadet Partisi gibi "demokratik muhalefet" olarak adlandırılabilir siyasi partiler yapmaktaydı. Demokratik muhalefetin "*güçlendirilmiş parlamenter sistem*" anayasa çalışmaları sürerken, 1 Şubat 2021 akşamı, Cumhurbaşkanı ve Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Başkanı, bir "*sivil anayasa*" hamlesi yaptı. Anayasa tartışmaları, bir anda 1921 Anayasası eksenine kaydı.

Şu halde 100. yılında 1921 TEK nasıl okunmalı? "Güçlendirilmiş parlamenter sistem ve sivil anayasa" sloganları eşliğinde yürütülen ça-

lışmalara değindikten sonra, 100. yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin karşı-laşması olası tehlikelere dikkat çekilecek.

3) 100. yılında nasıl okunmalı?

1921 TEK, “devlet anayasa ile doğar ve anayasa ile yaşar” olgu-sunu yansıtan, sadece Türkiye açısından değil, dünya ölçeğinde de öz-gün bir metin ve süreci yansıtır. 1924, 1961 ve 1982 Anayasaları'nın yapım tarzı, özellikleri ve sonuçları bakımından incelemesine girmeksiz-in 2021 yılı için öncelikle şu olgu ve acı gerçek kaydedilmeli: Cumhu-riyeti, Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Hükümeti kurdu; ancak bugün Türkiye hükümete-siz olduğu gibi Meclis de işlevsiz kılınmıştır. Başka bir ifade ile, yüz yıl önce Anayasa yoluyla Devleti kuran Meclis, bugün özerk bir yasama Meclisi olarak çalışmamaktadır. Bu nedenle, demok-ratik anayasa arayışı meşru olduğu gibi, 1920 ve 1921 mirasına saygının bir gereğidir.

Sonra, arayışta hangi ad ve slogan öne çıkarılırsa çıkarılsın, TBMM, siyasal ve anayasal yapının eksenini kabul edilmelidir.

Nihayet, demokratik hukuk devleti eksenindeki anayasa değişikliği, özgür bir tartışma ortamında ve elden geldiğince en katılımcı yön-temle üç aşamada tasarlanmalı: son aylarda yapıldığı üzere ilkeler üzeri-ne öneri metinleri veya raporları, ilk aşama; yasama-yürütme-yargı erk-lerini kapsamına alacak biçimde anayasa öneri metninin yazımı ve üye-rinde uzlaşma sağlanması, ikinci aşama; hak ve özgürlükleri de kapsa-mına alacak metnin yazımı ise, üçüncü ve son aşama ise, kabul ve onay-lama evreleri ile tamamlanmalıdır.

V.- DEMOKRATİK HUKUK DEVLETİ VE ANAYASA-DER GÜNDEMİ

“Güçlendirilmiş parlamenter sistem” (GPS) söylemi ile “demokra-tik hukuk devleti”ne dönüş için Anayasa değişikliği hedefini öne çıkaran demokratik muhalefet partileri, 2020 sonları ve 2021 başlarında ‘anayasa gündemi’ oluşturmaya başladı. Buna karşılık, Cumhur İttifakı'nı oluştu-ran AKP ve MHP, 2017 değişikliğinin halkoylamasında kabul edilmesi ile “Cumhurbaşkanlığı Hükümet sistemi” (CBHS) adı altında yeni bir anayasal düzen kurulduğu savıyla, “anayasa gündemi”nden duydukları rahatsızlıkları dile getirmekte idiler.

Ne var ki, 1 Şubat 2021’de, Cumhurbaşkanı ve AKP Genel Başkanı’nın, “şimdi anayasa vakti” sözleri, bir anda Türkiye’nin anayasa gündemini değiştirdi. Daha doğru bir deyişle, bir tür “çifte veya paralel anayasa gündemi” oluştu.

İki farklı anayasa gündemi, Türkiye Cumhuriyeti’nin 100. yılına büyük bir ayrışma ile ilerlediğini gösteriyor. Ayrışma, özetle, ‘**demokratik Cumhuriyet**’ ve ‘**tek kişi yönetimi**’ yanlıları arasında ortaya çıkmış bulunuyor.

-*Demokratik Cumhuriyet*: GPS savunucuları, yürürlükteki Anayasa hükümlerini “**insan haklarına dayanan laik ve demokratik sosyal hukuk devleti**” ekseninde değiştirme iradelerini sürekli ortaya koymaktalar.

-*Tek kişi yönetimi*: CBHS adı altında, “**parti başkanlığı yoluyla Devlet Başkanlığı ve yürütme**”yi pekiştirmek amacıyla ilerlemekteler.

Kıyası Türkiye, 2023’e çifte seçim ve çifte anayasa gündemi ile yol alıyor.

-*Çifte seçim*; TBMM seçimleri ile Cumhurbaşkanlığı seçimleri aynı gün yapılacak.

-*Çifte anayasa*; seçim gündemine iki ayrı anayasa arayışı damgasını vuracak. Bu nedenle, Anayasa halkoylaması yapıl(a)masa da, çifte seçim, aynı zamanda “*anayasa oylaması*” (veya CB adayları ile anayasa önerilerinin özdeşleşmesi ölçüsünde “plebisiter anayasa” oylaması) olarak olarak görülebilir.

1921 Anayasası’nın 100. yılında bir “*ortak anayasa projesi*” üzerinde anlaşma sağlanamaz mı? Görünen o ki, siyasal düzlemde “ortak akıl”da buluşmak çok zor. Bu nedenle şimdilik, süreci doğru bilgi temelinde saydam biçimde yürütme gereğine dikkat çekmekle yetinmek, yerinde bir tavır olur. Bu bakımdan, ANAYASA-DER’e, “*anayasal bilgilendirme hakkı*” ve “*anayasal kamuoyu*” üzerine tarihsel bir görev düşmektedir.

Anayasa Hukuku Dergisi’ne gelince; yoğun bir emek ve özveri ile çıkarılan altı aylık bu Dergi’nin, bilimsel nitelikten hiç ödün vermeden daha nitelikli bir içerikle, Avrupa’daki benzerleri gibi 6 aylık yerine dört aylık süreli yayına dönüşmesi, başlıca hedef olarak belirtilmelidir.

ANAYASA-DER, bir yandan Türkiye’nin demokratik hukuk devleti arayışına katkıda bulunurken, öte yandan, Dünya ölçeğinde yeni anayasacılık gelişmelerine de katkıda bulunacaktır.

Doğru bilgi, eleştirel bakış açısı ve bilimsel bilgi, Dernek etkinliklerinin ortak çizgisini oluşturmaktadır. Bu yolda, tıpkı TBMM'nin 100. Yılı, 1921 Anayasasının 100. Yılı Armağan etkinlikleri ve kitap şeklindeki yayınları gibi, 2022, 2023 ve 2024 yıldönümlerine ilişkin ANAYASA-DER projeleri de tarihsel nitelik taşımaktadır:

1) 2022: Anayasa Mahkemesinin kuruluşunun 60. ve 1982 Anayasasının 40. Yılı bilimsel makaleleri, Dergi özel sayılarının konularını oluşturacaktır.

2) Çevre ve Anayasacılık toplantısı, Anayasa Hukuku Uluslararası Derneği (IACL) ile işbirliği çerçevesinde gerçekleştirilecektir (Ekim 2022, Ankara).

3) 2023: Cumhuriyet'in 100. Yılı Armağanı, Dernek tarafından özel bir komisyon oluşturularak hazırlanacaktır.

4) 2024: 1924 Anayasasının 100. Yılı Armağanı, yine özel bir komisyon tarafından hazırlık çalışmaları çerçevesinde yayımlanacaktır.

Özet olarak ANAYASA-DER, siyasal ve anayasal bakımdan çok önemli olan Türkiye Cumhuriyeti'nin büyük tarihlerini, bilimsel etkinlikler, Armağan biçimindeki özel yayınlar veya Anayasa Hukuku Dergisi özel sayıları şeklindeki yayınlarla demokratik hukuk devleti ereğinde anayasal bilgi birikimine katkıda bulunmaya devam edecektir.

İbrahim Ö. KABOĞLU

ANAYASA-DER

Yönetim Kurulu adına